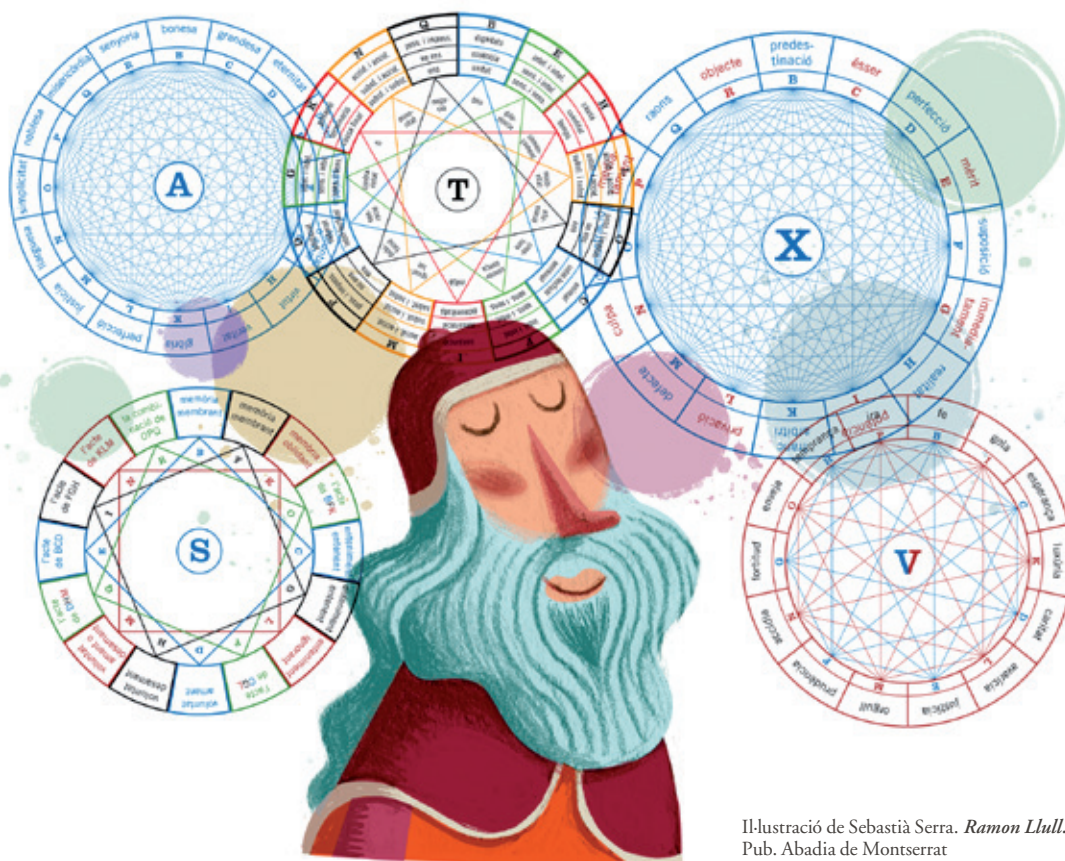

Ramon Llull, una vida de llegenda

Il·lustració de Sebastià Serra. *Ramon Llull*.
Pub. Abadía de Montserrat

El 2016 es commemora el 700 aniversari de la mort de Ramon Llull (1232-1316), un dels grans savis de la cultura catalana. La seva vida va ser llarga, singular i especialment prolífica, atès que va escriure més de dues-centes quaranta obres de gèneres diversos i de qualitat excepcional. De formació cortesana, als trenta anys va tenir una il·luminació que el va fer canviar radicalment de vida. Aleshores es decidí a deixar els plaers mundans i dedicar-se a tres objectius fonamentals: escriure el millor llibre del món per combatre les idees errònies sobre Déu, evangelitzar els infidels i buscar els recursos necessaris per fundar escoles on els frares missioners aprenguessin les llengües de les gents a qui havien d'anar a convertir. La seva dimensió espiritual, filosòfica i literària és extraordinària i constitueix un punt de referència intel·lectual universal. Llull era conscient de la necessitat dels exemples i les paràboles per fer entenedor el seu missatge, i aquesta és la base del seu conegut **Llibre de les bèsties**, un text breu d'arrel popular que sovint s'ha posat en mans dels joves lectors perquè uneix atractiu literari i un dens ensenyament moral. A més, la formació dels infants va ser una de les preocupacions de mestre Ramon; una bona mostra n'és la seva **Doctrina pueril**, una simbiosi de catecisme i tractat de pedagogia que explica com hauria de ser l'educació entre els vuit i els dotze anys. En aquest

article revisarem, però, un altre aspecte del personatge: el conjunt de llegendes que envolten la seva biografia, que constitueixen un engranatge perfecte per acostar Llull a la gent del carrer, per fer-lo entenedor i estimat més enllà dels cercles cultes. Creiem que –mitjançant el seu llegendari– és possible acostar Llull als joves d'avui, com una possibilitat d'aproximació a la seva personalitat i a la seva obra. Entorn de Ramon Llull graviten llegendes que modulen la seva projecció sobre la gent del carrer, que il·luminen la dimensió popular del personatge. D'una banda, les llegendes vinculades a la conversió es correspondrien amb les pròpies del pecador penedit, n'hi ha un segon grup que desenvolupen el personatge del savi, escriptor i alquimista, i, finalment, les llegendes de caràcter hagiogràfic es corresponen amb l'arquetip del sant.

La conversió

Les llegendes sobre la conversió inclouen dos relats de caràcter llegendari: el del santcrist que parlà a Ramon Llull mentre ell escrivia un poema profà i l'encaminà cap a la vida religiosa i el de la dama amb el pit damnat pel càncer. Segons aquesta llegenda, Llull gosà entrar a cavall a l'esglé-

Articles

La saviesa

lesa en el domini de les substàncies químiques. La llegenda de la mata escrita del puig de Randa està documentada des de 1612. No és ben bé una llegenda, sino una tradició de caràcter llegendari segons la qual una planta que sembla tenir les fulles *escrites* es relaciona amb la presència de Ramon Llull al massís de Randa (Mallorca). Hi ha diversos aspectes que cal subratllar: la veneració popular vers aquesta planta (sabem que les fulles de la mata foren usades per a la curació de malalts), la consideració tradicional del fenomen botànic natural com un prodigi o miracle, el fet que en temps passat aquestes mates fossin tingudes per úniques al món, el fet d'identificar les marques a les fulles com a lletres hebrees o d'alfabets desconeguts, o interpretar que són grafies que reproduïxen el nom de Crist i de Maria.

[illegible]

Il·lustració (autor desconegut) del llibre *L'Arbre de la ciència*, edició de 1505 i imprès a Barcelona

La santedat

En els segles posteriors a la vida de Ramon Llull la percepció popular del personatge com un sant cristal·litzà, i el seu culte va ser objecte de controvèrsies. Avui, per a l'Església, Llull és un beat, i el seu procés de canonització és obert. En les seves biografies sovint s'hi intercalen elements propis de les hagiografies; el culte a les despulles i a objectes vinculats a la seva persona són els que trobem en relació amb els sants. El mateix succeeix amb la iconografia: se'l representa amb els atributs propis de la santedat, entre els qual sol destacar la il·luminació divina i el martiri.

Una de les tradicions que enalteixen i mitifiquen la figura de Llull és la de la seva naixença després d'anys d'esterilitat de la mare. Aquest tòpic literari—les dificultats que envolten la concepció del personatge— és a la base de la naixença de molts d'herois mítics, de sants i figures bíbliques, i subratlla la singularitat i la importància de qui neix després de ser molt esperat, signe d'excepcionalitat i premonició de les grans proeses a què està destinat el personatge.

Un altre índex d'excepcionalitat és la correlació de la biografia amb dates significatives del calendari o del cicle de l'any. La tradició fa coincidir el dia de l'abandonament de la vida mundana i la conversió a la vida espiritual, i també el dia de la seva mort, amb el 25 de gener, una data que no té fonamentació històrica però sí simbòlica, atès que aquest dia l'Església commemora la conversió de sant Pau, apòstol que els devots han relacionat amb Llull, tant per la seva conversió com pel fet que es dedicués a la predicació.

El fet que els cossos d'alguns personatges del món religiós o els espais que han habitat desprenen una fragància especial i molt agradable apareix en les biografies de sants, i també s'atribueix a Llull. Una tradició llegendària que relaciona Llull i la naturalesa és la que diu que en un bosc de Miramar—lloc on Ramon Llull fundà l'escola de llengües orientals—hi ha una cova on se solia retirar a resar. Aquesta cova, des de sempre, ha estat respectada pels animals, que mai no hi han entrat ni per voluntat, ni per accident ni per aixoplugar-se de les inclemències del temps, com un senyal de respecte al savi eremita.

Un altre motiu llegendari repetit en la biografia d'un gran nombre de sants és aquell que explica que, en arribar les despulles o relíquies o bé la imatge d'un sant determinat a un indret, generalment un port, l'embarcació que el transporta no es pot moure del lloc per reprendre la seva travessia. Aquest fet s'interpreta com la voluntat de romandre en aquell indret i ser venerat allà. Aquest és un dels motius que justifiquen la presència de despulles, relíquies i imatges en un lloc determinat. Aquest fet es conta del cos de Ramon Llull, i explica així que—malgrat haver mort fora de Mallorca—sigui precisament a la seva illa on se'n conservin els ossos. Igualment, podem considerar tradicions de caràcter llegendari els aspectes relacionats amb miracles, curacions i domini dels elements atmosfèrics. Ja en el segle XVII la gent prenia oli de les llànties que cremaven en el seu sepulcre convençuda que tenia virtuts curatives, i el mateix succeïa amb les fulles de la mata escrita. També eren habituals les processons i rogatives per demanar la intercessió del beat en ocasió de sequeres. Cal destacar igualment el culte a les relíquies vinculades al cos de Llull, a les quals s'atribuïen virtuts i poders singulars i efectius; en concret, la mandíbula inferior del cos del beat es treia en processó o bé es portava a casa dels malalts que la demanaven. Un altre objecte de devoció era una estella de la creu del crucifix que obrà la conversió lul·liana.

Miniatures del facsimil manuscrit St. Peter (Biblioteca de Karlsruhe), feta per Thomas Le Myésier al segle XV.

Imatge superior: Llull agredit a Bejaia

Imatge inferior: Il·luminació de Randa i professor a la Sorbona

Cova del Beat Ramon. Randa (Mallorca), 1914

La lapidació

Una vida tan singular i portentosa com la de Ramon Llull demana una mort que sigui el colofó adient a la magnitud de la seva obra, a la profunditat del seu pensament filosòfic, a la força de la seva fe, als perills que va córrer per divulgar la religió cristiana, a l'obra missional que desplegà d'un cap a l'altre de la Mediterrània. Per a una vida de santedat el final més valorat és el martiri. No és gens estrany que des de fa segles s'hagi difós que Llull morí a causa de les ferides provocades per les pedrades dels musulmans, enfurits per la seva predicació. La llegenda de la lapidació tanca de manera colpidora una biografia excepcional i és el resultat del procés segons el qual la mentalitat popular adapta la realitat històrica d'un personatge al model arquetípic prefixat dins el qual el categoritza. Així, la figura de Ramon Llull, en la tradició popular, es va ajustant a l'arquetip de sant, es va emmotllant al perfil genèric d'aquesta tipologia de personatges, i per tant se li atribueixen qualitats, característiques o fets que s'hi corresponen. És des d'aquest punt de vista, doncs, que hem d'entendre la divulgació i l'acceptació general del relat de la lapidació de Ramon Llull com a causa de la seva mort, un episodi no documentat històricament però present en textos literaris diversos, i molt especialment en la iconografia del beat.

El corpus llegendari lul·lià és una baula més per mostrar la immensitat, singularitat i riquesa intel·lectual i espiritual d'un dels personatges més valuosos de la cultura occidental. Les llegendes són una manera popular d'apropriar-se del personatge, de donar-li una dimensió més entenedora. El llegendari lul·lià mostra l'hagiografia d'un sant, però també la perplexitat davant els poders d'un alquimista, l'empatia amb un cavaller enamorat, la fascinació per un elegit de la

divinitat, pel seny d'un filòsof, per l'ascetisme d'un ermità, per la saviesa il·limitada d'un pensador, per l'expressivitat d'un escriptor, per la rauxa d'un home apassionat, insubornable i incansable. En definitiva, les llegendes expressen, com un mosaic popular, la riquesa de l'univers lul·lià.

Gravat de Ramon Llull (s. XVIII)

Els classificats de Faristol

A càrrec de diversos col·laboradors

Recordem a qui pertoqui que és imprescindible promoure la LIJ i fomentar el gust per la lectura entre els més petits si volem un futur millor, més crític i més lliure.

Es busca mecenes per donar al Faristol EL COLOR QUE ES MEREIX.

Es busca el mag capaç de repartir dosis suficients d'humilitat per mostrar el fair-play amb el qual s'ha d'acollir una crítica.

ES BUSCA BRUIXA ESPECIALITZADA EN ENCANTERIS PER ACONSEGUIR QUE LA MAJORIA DELS MITJANS DE COMUNICACIÓ D'AQUEST PAÍS DEIXIN D'IGNORAR LA LITERATURA INFANTIL I JUVENIL.

Us convidem a enviar anuncis per paraules al CLIJCAT (clijcat@clijcat.cat)